

СПОГАДИ ПРО МИНУЛЕ: ПОЧАТКИ ДОСЛІДЖЕНЬ РАЗОМ ІЗ ІВАНОМ ШНАРЕВИЧЕМ, ФЕДОРОМ СТРАУТМАНОМ ТА ІВАНОМ ІВАНЕНКОМ

Богдан Пилявський

Memories of the Past: Beginnings of Research Together with Ivan Shnarevych, Fedir Strautman and Ivan Ivanenko. — Pyliavsky, B. — Brief memories by Bohdan Pyliavsky (1931–2010) on his work with such well-known zoologists as Ivan Shnarevych (1918–1993), Fedir Strautman (1912–1967) and Ivan Ivanenko (1907–1975). The stories concern the period between 1949 and 1967 when Bohdan Pyliavsky studied and worked in universities of Chernivtsi, Lviv, Poltava and Ternopil. The memories are recorded by Nadiia Stetsula, one of the latest students of Bohdan Romanovych.

Key words: Bohdan Pyliavsky, history of mammalogy, Ukraine.

Спогади про минуле: початки досліджень разом із Іваном Шнаревичем, Федором Страутманом та Іваном Іваненком. — Пилявський, Б. — Стислі спогади Богдана Пилявського (1931–2010) про його роботу з такими відомими зоологами, як Іван Шнаревич (1918–1993), Федір Страутман (1912–1967), Іван Іваненко (1907–1975). Спогади стосуються періоду з 1949 до 1967 рр., коли Богдан Пилявський вчився і працював в університетах Чернівців, Львова, Полтави, Тернополя. Спогади записано останньою ученицею Богдана Романовича — Надією Стецулою.

Ключові слова: Богдан Пилявський, історія теріології, Україна.

Про Богдана Пилявського (від редактора). Богдан Романович Пилявський (24.11.1931 – 10.06.2010) — помітна постать в українській теріології 1950–2000-х років. Він був серед учнів Івана Даниловича Шнаревича, Федора Йогановича Страутмана та Івана Дем'яновича Іваненка, працював у горах й на рівниці, вільно почувався у науковому товаристві й зі студентами, був прекрасним майстром саморобних дослідницьких приладів і неперевершеним таксидермістом, 1999 року виступив організатором VI Теріологічної школи на біостанції Тернопільського педагогічного університету в заказнику «Голицький» (28.09–2.10.1999), а 2010 року (у свої 78) — керівником теріологічної дисертації. Цей текст записано його ученицею Надією Стецулою. Авторський текст відредаговано і розбито на декілька частин. Ігор Загороднюк

Початки

Середню школу закінчив 1949 р., але у зв'язку з поганими матеріальними умовами продовжувати подальше навчання, поступивши у вуз, не мав можливості. Я став до роботи в «Райуповмінзасі» на посаді статистика, де і працював один рік. У 1950 р. все ж таки поступив на біологічний факультет Чернівецького університету. На II курсі провели розподіл за спеціальностями, мене і ще шістьох хлопців визначили на кафедру зоології хребетних. В цей час, щоби покращити свої матеріальні умови, навчаючись, я став працювати лаборантом у педучилищі. Працював у другій половині дня, щоби не пропускати занять в університеті.

Чернівці та Іван Данилович Шнаревич

Завідувачем кафедри зоології хребетних в цей час був доц. І. Д. Шнаревич. У нас з ним склалися відмінні виробничі сосунки. Вони полягали у тому, що, коли починалася загальна польова практика, Іван Данилович мене забирав, і я виконував різні завдання по зоології хребетних, виїжджаючи в різні райони області та за її межі. Насамперед, щоби швидше потрапити в якийсь район, закріпив за мною мотоцикла (К-750), і я швидко добирався у визначений район (напр. Новоселицький), де й проводив відповідні відлови і спостереження за дрібними ссавцями (мишоподібні гризуни, ховрахи, сліпаки та ін.).

У той час у мене виникла ідея: щоб вивчати активність дрібних ссавців, я почав конструювати апарат, який би автоматично записував на стрічці активність звірка (година, хвилина), температуру середовища, відносну вологість повітря, на базі гігрографа та термографа. Про це опублікував статтю. Для дальших і триваліших поїздок Іван Данилович виписував у господарській частині автомобіль, бензин, і ми їхали на декілька днів у Карпати (Вижницький, Путивльський р-ни та ін.), де проводили збір матеріалу — від риб до ссавців.

Пригадую випадок, коли я пішов у гори один, взявши зі собою рушницю. Проходячи різні місця, я зустрічався з гадюкою та іншими плазунами та земноводними. Піднімаючись по стежині вгору, я зустрів дикого kota, чомусь він показався мені як домашній, я його покликав, а він став тікати. Я взяв рушницю і вистрелив у нього, але він втік від мене. Довго мене не було (я ходив і шукав звірів). Іван Данилович став переживати, розпитував лісників, чи не бачили мене. За це я був наказаний: більше самого мене він нікуди не відпускав.

Асистентом кафедри в цей час була К. І. Янголенко. Вона займалася вивченням сліпака. Тут вона мене і попросила, щоб я допоміг їй вивчати добову активність цього звірка за допомогою сконструйованого мною апарату. Я погодився і став проводити роботу. Але цей звірок часто забивав нори землею і тим самим замикав контакти, а це призводило до розрядки акумулятора, що примушувало мене часто приїздити на кафедру і проводити підзарядку.

Яремче, Заліщики, Пожижевська

У 1955 р. Іван Данилович запропонував мені працювати старшим лаборантом на кафедрі, і я погодився. Але в невдовзі відбулося скорочення асистентів і в нас на кафедрі під це скорочення потрапила асистент Барінова, у якої було двоє малих діток. Щоб їй не залишати без роботи, я не пішов на це місце старшого лаборанта. Іван Данилович пропонував мені йти на посаду директора біостаніонару в Карпатах. Але я не погодився, а слідом довідався, що хтось із наших випускників не поїхав за призначенням в м. Яремче.

Знаючи про це, я написав листа директору Яремчанської школи: чи зміг би я влаштуватися на цю посаду. Отримав позитивну відповідь: є 29 годин біології і хімії 5–10 кл. Поїхав. Пропрацював там у школі два роки, а далі, оскільки дружина закінчувала університет і взяла направлення, переїхав до Тернопільської обл. у м. Чортків, де влаштувався на посаду вчителя біології і хімії 5–10 кл. залізничної СШ № 5. Тут у школі я попрацював два роки, після чого мене переманили до м. Заліщики у спецбудинку на посаду старшого вихователя.

Івана Даниловича це сильно турбувало, і він наполягав на тому, щоби я поступав до аспірантури. Так і вийшло: працюючи в спецдитбудинку, я подав документи в аспірантуру в Інститут зоології АН УРСР. Успішно склавши іспити отримав витяг із наказу про зарахування мене до аспірантури в Інститут зоології АН УРСР. Науковим керівником був призначений проф. Ф. Й. Страутман. В цей час він працював у Львівському університеті на посаді завідувача кафедрою зоології хребетних, а згодом — проректора по науковій роботі університету. В цей час була визначена тема моєї дисертаційної роботи — «Мишоподібні гризуни високогір'я Чорногори Українських Карпат». Базувався я на стаціонарі «1416 м. н. р.» (г. Пожижевська) Науково-природознавчого музею АН УРСР (сам музей знаходиться в м. Львові).

Полтава, Тернопіль, Київ

У 1961 р. професор Ф. Й. Страутман переїхав працювати на кафедру зоології в Одеський університет ім. І. І. Мечнікова. Я по закінченню аспірантури поїхав працювати на кафедру зоології при Полтавському університеті, де був зарахований на посаду старшого викладача. Завідував тоді кафедрою проф. І. Д. Іваненко, який до цього працював директором заповідника «Асканія-Нова». У 1964 р. я захистив кандидатську дисертацію.

За три роки, у 1967 р. пройшов по конкурсу на кафедру зоології Тернопільського педінституту імені Ярослава Галана на посаду доцента, на якій я пропрацював до 2004 р. і в подальшому пішов на заслужений відпочинок. На пенсії переїхав жити до Києва.